

Садіг ТАГІЄВ,
голова Апеляційного суду Чернігівської області,
кандидат юридичних наук

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДІЇ СЛІДЧОГО СУДДІ ПРИ НАДАННІ ДОЗВОЛУ НА ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Одним із завдань сучасної української держави є запровадження у кримінальне судочинство принципів та традицій європейського рівня, забезпечення високого ступеня захисту прав і свобод особи, створення надійних механізмів стримань і противаг, додаткової системи гарантій обґрунтованості та доцільності обмеження конституційних прав та свобод особи.

У Кримінальному процесуальному кодексі (КПК) України 2012 р. був розширений механізм контролю і нагляду, тобто перевірки відповідності процесуальної діяльності закону, виявлення та усунення допущених помилок та порушень. Особливе місце на сьогодні відводиться здійсненню судового контролю слідчим суддею.

Інститут слідчих суддів з різними функціями та процесуальними повноваженнями існує як в англосаксонській (США, Великобританія), так і в романо-германській або континентальній (Франція, Швейцарія, Німеччина, Італія, Бельгія, Латвія, Молдова та інші) системах права. Активно обговорюється необхідність запровадження посади слідчого судді в кримінально-процесуальному законодавстві Російської Федерації, Білорусі, Казахстану.

Цей інститут не є новим для України – його передбачав ще Статут кримінального судочинства 1864 р., а тому скоріш за все слід вести мову про його відродження. Статут запроваджував судовий контроль, що здійснювався у формі надання слідчому дозволів на провадження певних дій, розгляду скарг

на його дії та заявлених відводів. У ст. 491 Статуту зазначалося, що всі особи, які беруть участь у справі, можуть приносити скарги на будь-які слідчі дії, що обмежують або порушують їхні права¹.

Загально визнано, що судовий контроль – більш надійний гарант захисту права особи на етапі досудового слідства, ніж прокурорський. Суд не зв'язаний відомчими інтересами, незалежний, не несе відповідальності за стан розкриття злочинів.

Метою статті є розкриття проблемних питань процесуальної дії слідчого судді при наданні дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД).

Питання процесуального статусу слідчого судді та предмета судового контролю у кримінальному процесі досліджували відомі українські та зарубіжні вчені: Т. Авер'янова, Р. Белкін, В. Бойко, В. Бринцев, Л. Воеводіна, Є. Вологіна, І. Гловюк, Л. Головка, І. Гришин, Ю. Грошевий, О. Губська, О. Діденко, С. Єськов, О. Клименко, М. Ковтун, О. Кондратьєв, Л. Красавчиков, В. Малярєнко, А. Олійник, П. Пилипчук, М. Погорецький, В. Попелюшко, Ю. Роціна, Ф. Рудинський, М. Сірий, Н. Сиза, Ю. Скрипіна, В. Тертишник, О. Ткачук, А. Туманянц, О. Шило, С. Штогун, В. Шепітько, М. Шумило, І. Фіпбер, Л. Удалова, П. Цимбал та інші.

Судовий контроль не можна розглядати у відриві від поняття «судова влада», яка як паритетна гілка державної влади є засобом контролю за діяльністю усього державного механізму. Виходячи з цього, судовий контроль на досудових стадіях становить собою, з одного боку, самостійний напрям реалізації судової влади, яка відрізняється від правосуддя у кримінальних справах, а з іншого боку – самостійну кримінально-процесуальну функцію, яка здійснюється на стадії досудового провадження.

Власне термін «судовий контроль» не дістав тлумачення в жодному законодавчому акті. Як слушно зазначає В. Лазарева, питання правильного визначення назви судової діяльності на стадії досудового слідства має принциповий характер, оскільки помилкова позиція може призвести до покладення на суд обов'язку, який є ідентичним прокурорському нагляду, внаслідок чого суд певною мірою стане відповідальним за допущені органами розслідування порушення прав і свобод людини і громадянина².

Здійснення судового контролю, як і правосуддя взагалі, повинно відповідати вимогам законності, справедливості, моральності, а рішення, які приймаються в порядку судового контролю, мають бути законними, обґрунтованими і справедливими³. Л. Володіна розглядає судовий контроль як один із засобів реалізації судової влади разом з правосуддям, що діє як захід захис-

¹ Див.: Российское законодательство X–XX веков: В 9 т. – Т. 8: Судебная реформа / Под общ. ред. О.И. Чистякова. – М., 1991. – С. 168.

² Див.: Лазарева В.А. Теория и практика судебной защиты в уголовном процессе. – Самара, 2000. – С. 71.

³ Див.: Дикарев И.С. Правосудие и судебный контроль в уголовном процессе: соотношение понятий // Государство и право. – 2008. – № 2. – С. 45–51.

ного характеру, котрий забезпечує законність і обґрунтованість обмеження прав людини¹. Необхідність здійснення судового контролю під час досудового слідства передбачена у постанові Верховної Ради України від 17 червня 1999 р. № 757-XIV «Про засади державної політики України в галузі прав людини», у Конституції України (ст.ст. 8, 29, 30, 31, 55), Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., що набрала чинності для України 11 вересня 1997 р., і в ряді міжнародно-правових актів.

Судовий контроль на стадії слідства має гарантійний правоохоронний характер як щодо людини та громадянина, так і щодо правосуддя у кримінальних справах, оскільки він покликаний не допустити незаконного обмеження конституційних прав учасників кримінально-процесуальної діяльності, а у разі необхідності – швидко й ефективно їх відновити².

Слід зазначити, що існують й інші точки зору з цього приводу. В. Півненко вважає, що «передбачені Конституцією України рішення, які приймаються судами у кримінальному судочинстві на його досудових стадіях, не можна віднести до категорії «контрольних», оскільки в усіх цих випадках істотне обмеження конституційних прав і свобод людини здійснюється безпосередньо суддею за одностороннім проханням слідчого і прокурора»³.

Як бачимо, на сьогоднішньому етапі судової реформи простежується послідовне розширення судової юрисдикції, зокрема на досудових стадіях кримінального провадження. Такий напрям повністю відповідає вимогам Конституції України, зокрема положенням щодо гарантування верховенства права (ст. 8), права на судовий захист (ст. 55), поширення юрисдикції судів на всі правовідносини, що виникають у державі (ст. 124), а також гарантіям забезпечення прав і свобод людини і громадянина (ст.ст. 29–32) та основним засадам судочинства (ст. 129). Безперечно, він відповідає й вимогам широкого кола міжнародно-правових актів.

Для сприяння реалізації зазначених завдань КПК України 2012 р. запроваджує у сферу вітчизняного кримінального процесу нового процесуального суб'єкта – слідчого суддю, на якого покладає повноваження зі здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні (пункт 18 ч. 1 ст. 3).

У науковій кримінально-процесуальній літературі висловлюються різноманітні пропозиції щодо статусу слідчого судді. Наприклад, Ю. Грошевий наголошує на доцільності введення слідчого судді, який розглядав би скарги на рішення слідчого, вирішував би питання обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту і продовження строків тримання під вартою, санк-

¹ Див.: Володина Л.М., Матейкович М.С., Пономаренко Б.В., Сухова Н.В. Права человека. – Тюмень, 2002. – С. 98.

² Див.: Трофименко В.М., Туманянц А.Р. Судовий контроль за дотриманням прав і свобод людини при проведенні слідчих дій у житлі чи іншому володінні особи // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2004. – № 1–2. – С. 202.

³ Півненко В. Судовий контроль. Чи може він бути самостійною функцією органів судової влади в кримінальному судочинстві // Прокуратура. Людина. Держава. – 2004. – № 3. – С. 104 – 105.

ціонування обшуку житла чи іншого володіння особи, накладення арешту на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку, а також розв'язував би питання, що стосуються перевірки правомірності обмеження прав громадян під час досудового слідства¹.

В. Бринцев пропонує наділити суддів з контролю за попереднім слідством такими функціональними обов'язками: а) санкціонування оперативно-розшукових дій, що порушують конституційні права громадян; б) прийняття рішень про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту; в) звільнення з-під варту під заставу; г) розгляд заяв про відвід слідчого і скарг на дії слідчих органів, які надходять від усіх без винятку учасників процесу; г) ухвалення рішень про припинення кримінального переслідування². На думку І. Демидова, слідчий суддя повинен приймати рішення про арешт особи і продовження строку її тримання під вартою, про проведення відповідних слідчих дій та оперативно-розшукових заходів, а також щодо скарг на постанови і дії органів, які здійснюють слідчу і оперативно-розшукову функції³. Слідчий суддя має бути повністю автономною процесуальною фігурою. Створення комплексу належних процесуальних гарантій прав і свобод особи в кримінальному процесі об'єктивно неможливе без наділення слідчого судді сукупністю відповідних повноважень⁴.

Ю. Скрипіна робить висновок про специфічний характер функції слідчого судді в кримінальному процесі, який не дозволяє ототожнювати її з правосуддям та судовим контролем. У зв'язку з цим вона під функцією слідчого судді розуміє забезпечення законності та обґрунтованості обмеження конституційних прав і свобод людини на досудовому провадженні у кримінальній справі. На її думку, зазначена функція охоплює 2 основні напрями діяльності слідчого судді: 1) охорону прав і свобод людини шляхом превенції, тобто недопущення протиправного та необґрунтованого обмеження прав людини; 2) захист прав і свобод людини, тобто їх відновлення у разі порушення⁵.

Відповідно до пункту 18 ч. 1 ст. 3 КПК України слідчий суддя – це суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому цим Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, перед-

¹ Див.: *Грошевий Ю.* Проблеми удосконалення законодавства, що регулює кримінально-процесуальну діяльність // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 2 – 3. – С. 696.

² Див.: *Бринцев В.* Досудове слідство: судовий слідчий чи «следственный судья?» // Право України. – 1997. – № 7. – С. 7 – 8.

³ Див.: *Тихомиров Ю.А., Сухарев А.Я., Демидов И.Ф.* Законность в Российской Федерации. – М., 1998. – С. 106.

⁴ Див.: *Туманянц А.Р.* Слідчий суддя як суб'єкт реалізації судових функцій у досудовому провадженні // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 896–901 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11tarudp.pdf>

⁵ Див.: *Скрипіна Ю.В.* Слідчий суддя в системі кримінально-процесуальної діяльності (порівняльно-правове дослідження): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. – Харків, 2008. – С. 9.

баченому ст. 247 Кодексу, – голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя.

Роль слідчих суддів місцевих судів є предметом окремого дослідження, а слідчі судді апеляційного суду здійснюють контроль тільки при проведенні НСРД. Враховуючи, що роль голови апеляційного суду загальної юрисдикції як слідчого судді визначена законодавчо, розгляньмо його повноваження і повноваження призначених ним суддів.

Порядок обрання і призначення суддів на адміністративні посади, в тому числі обрання слідчих суддів, надання їм повноважень передбачається Законом України від 7 липня 2010 р. «Про судоустрій і статус суддів».

Слід зауважити, що призначення судді на адміністративну посаду без додержання вимог ч. 4 ст. 20 Закону «Про судоустрій і статус суддів» не допускається. З огляду на цю норму виконуючий обов'язки голови апеляційного суду не має права виконувати функції слідчого судді, передбачені КПК України, а також не може їх визначити своїм наказом. Дуже багато питань виникає при визначенні підсудності справ, якщо слідчі дії будуть проводитись щодо судді апеляційного суду або якщо у слідчого і прокурора будуть достовірні дані про те, що при отриманні дозволу в апеляційному суді може мати місце витік інформації всупереч вимогам ч. 1 ст. 246 КПК, а також у випадку відсутності слідчого судді в апеляційному суді з різних причин.

Слідчому судді необхідно знати й обставини, що виключають його участь у кримінальному провадженні. В будь-якому випадку за наявності обставин, зазначених у ст. 75, ст. 76 КПК, голова апеляційного суду, слідчий суддя, визначений ним, повинні взяти самовідвід в обов'язковому порядку, інакше в майбутньому при розгляді справи в суді по суті можуть виникнути питання щодо упередженості суду, що суперечитиме ст. 2 КПК України¹. Виникає ще одна проблема: оцінка доказів і визнання доказів недопустимими є функцією суду. В такому випадку при дослідженні доказів, отриманих при проведенні НСРД, суд під головуванням судді місцевого суду повинен дати оцінку як поданню прокурора області, так і ухвалі голови апеляційного суду. Наскільки ця оцінка буде повною та неупередженою – важко прогнозувати. Адже не кожний суддя місцевого суду, тим більше суддя, який ще не обраний безстроково, може вказати на помилки слідчого судді апеляційного суду, а тим більше голови апеляційного суду.

Доцільно було б призначати слідчих суддів в апеляційному суді Президентом України на підставі рішення зборів суддів строком на 1 рік з правом переобрання з числа суддів зі стажем роботи на посаді судді не менше 10 років та таких, котрі відповідають вимогам Закону України від 21 січня 1994 р. «Про державну таємницю» (в редакції Закону від 21 вересня 1999 р.). Кількість таких суддів в кожному апеляційному суді повинна бути не менше 3 осіб.

¹ Див.: Дикарев И.С. Правосудие и судебный контроль в уголовном процессе: соотношение понятий // Государство и право. – 2008. – № 2. – С. 45–51.

Таким чином, питання щодо ролі слідчого судді при розгляді НСРД вимагає вирішення на законодавчому рівні.

Слід зазначити, що на відміну від кримінально-процесуального законодавства не тільки пострадянських, а й деяких інших країн в КПК України НСРД дістали детальне врегулювання. Законодавець не тільки своєчасно зреагував на ситуацію, яка склалася в правозастосовній практиці спецслужб щодо втручання в особисте життя громадян, а й виконав взяті на себе обов'язки з імплементації європейського законодавства в національне.

Слід повністю інтегрувати в кримінально-процесуальну площину всі види оперативно-розшукових заходів шляхом використання процесуальної конструкції «спеціальні засоби розслідування» або «спеціальні слідчі дії», в тому числі шляхом включення (кодифікації) законів про оперативно-розшукову діяльність в текст кримінально-процесуальних кодексів¹.

Першим за важливістю моментом, що забезпечує відповідальність держав та їхніх спецслужб за свої дії, є розробка конкретної (з цього приводу див.: *Kruslin v France*, ECHR, 24 April 1990, para. 33) і всеосяжної правової основи, що визначатиме статус кожної спецслужби і міститиме вичерпний перелік її особливих повноважень. Без такої основи держави не будуть взмозі виконувати взяті на себе зобов'язання поважати права людини та забезпечувати їх ефективне дотримання (див.: *Rotaru v Romania*, ECHR, 4 May 2000). Прикладом найкращої практики може стати детальний опис кожного слідчого методу, дозволеного для застосування спецслужбою Нідерландів².

Визначити, якою мірою, які саме заходи і методи обмеження конституційних прав громадян слід застосовувати спецслужбам та правоохоронним органам і які з них вимагають схвалення суду, обсяг втручання у приватне життя, належить до компетенції національного законодавця³.

Верховенство права, зокрема (*inter alia*), передбачає, що втручання органів виконавчої влади у права осіб має підлягати ефективному контролю, який зазвичай повинен здійснюватись судовим органом щонайменше як останньою інстанцією, оскільки судовий контроль надає найбільші гарантії незалежності, безсторонності та здійснення належного провадження (див. рішення Європейського суду з прав людини у справі *Класс та інші проти Німеччини*, пункт 55).

¹ Див.: Рекомендации Комитета министров Совета Европы Rec (2005)10 от 20 апреля 2005 г. «Об особых методах расследования тяжких преступлений, в том числе террористических актов» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www/zakon0/rada/gov/ua/laws/show/994-670/print1382622680317751>

² Див.: Intelligence and Security Services Act 2002, articles 17-34 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.fas.org%2Ffirp%2Fworld%2Fnetherlands%2Fintel-act-2002.doc&ei=MzKLUrLIGsZn4gTysIDgCw&usq=AFQjCNHrjI30eCsw0zrF7Y7lrJflvQgfn&sig2=a9IcKDN0lwWmqzAGVjWv9w&bvm=bv.56643336,d.bGE>

³ Див.: European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), report on the democratic oversight of the security services, CDL-AD(2007)016, para. 199) [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD\(2007\)016.aspx](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD(2007)016.aspx)

Таким чином, новий КПК 2012 р. визначає слідчого суддю апеляційного суду як суб'єкта, який під час досудового розслідування вирішує питання, пов'язані з обмеженням конституційних прав і свобод осіб у кримінальному провадженні.

Негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню за винятком випадків, передбачених КПК (ч. 1 ст. 246 Кодексу). НСРД проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. НСРД, передбачені ст.ст. 260, 261, 262, 263, 264 (в частині дій, що проводяться на підставі ухвали слідчого судді), ст.ст. 267, 269, 270, 271, 272, 274 цього Кодексу, проводяться винятково у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів (ч. 2 ст. 246 КПК).

До НСРД, для проведення яких потрібен дозвіл слідчого судді, КПК 2012 р. відносить втручання у приватне спілкування (ст. 258), різновидами якого є: 1) аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260); 2) арешт, огляд і виїмка кореспонденції (ст. 261, ст. 262); 3) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263); 4) зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264); 5) обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267); 6) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268); 7) спостереження за особою (ст. 269); 8) контроль за вчиненням злочину, якщо при цьому виникає необхідність тимчасового обмеження конституційних прав особи (ч. 8 ст. 271); 9) негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274).

Аналізуючи КПК 1960 р., зауважу, що тільки голова апеляційного суду та його заступник мали право розгляду подання слідчого про накладення арешту на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку.

Як зазначає С. Стахівський, законодавець, «підіймаючи на такий рівень надання згоди на проведення названих слідчих дій, керувався добрими намірами – посилити гарантії прав та свобод громадян України та забезпечити законність проведення даних слідчих дій»¹.

Громадяни повинні бути впевнені у тому, що НСРД проводяться винятково в рамках закону і лише щодо тих осіб, хто причетний до вчинення тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень. І у цьому провідна роль відводиться слідчим суддям апеляційного суду, саме вони повинні бути реальним гарантом дотримання прав та інтересів усіх членів суспільства.

Право на звернення до апеляційного суду для проведення НСРД мають тільки слідчий (див. пункт 17 ч. 1 ст. 3 КПК) за погодженням з прокурором і прокурор (ч. 3 ст. 246 КПК). Строки дії ухвали слідчого судді про дозвіл

¹ Стахівський С.М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування: Монографія. – К., 2005. – 175 с.

на проведення НСРД не може перевищувати 2 місяців (ч. 1 ст. 249 КПК), а в ухвалі слід зазначити конкретний строк її дії (день, місяць, рік). Цей строк може бути продовжений, якщо прокурор і слідчий за погодженням з прокурором нададуть додаткові відомості, що містимуть підстави для продовження НСРД (ч. 3 ст. 249 КПК). Ці підстави повинні викладатися у новому клопотанні, складеному відповідно до вимог ст. 248 КПК. Загальний строк НСРД, дозвіл на проведення якої дає слідчий суддя, не може перевищувати максимальні строки досудового розслідування, передбачені ст. 219 КПК. У разі, якщо така НСРД проводиться з метою установлення місцезнаходження особи, яка переховується від органів досудового розслідування, слідчого судді чи суду та оголошена в розшук, вона може тривати до встановлення місцезнаходження розшукуваної особи (ч. 4 ст. 249 КПК).

Слідчий суддя при розгляді подання про проведення НСРД з метою виявлення осіб, які розшукуються, зобов'язаний враховувати, що разом з поданням слідчого, прокурора йому слід надати:

- витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) з попередньою правовою кваліфікацією кримінального правопорушення, із зазначенням статті Кримінального кодексу (КК) України (пункт 5 ч. 5 ст. 214 КПК);
- витяг з ЄРДР про оголошення розшуку підозрюваного (ч. 2 ст. 281 КПК) або про зупинення досудового розслідування за пунктом 2 ч. 1 ст. 280 КПК;
- копію постанови про оголошення підозрюваного в розшук (ч. 2 ст. 281 КПК);
- копію постанови про зупинення досудового розслідування у випадку переховування підозрюваного від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності (пункт 2 ч. 1 ст. 280 КПК);
- копію письмового повідомлення про підозру (ст. 277 КПК), а також витяг з ЄРДР про дату та час повідомлення про підозру (ч. 4 ст. 278 КПК).

Слідчий суддя також зобов'язаний бути певним, що в період досудового розслідування були використані всі можливі законні форми і методи для встановлення місця знаходження особи, яка перебуває в розшуку, і що саме вона підозрюється у вчиненні злочину.

Враховуючи, що закон зобов'язує слідчого суддю розглянути клопотання про надання дозволу на проведення НСРД протягом 6 годин з моменту його отримання, при розгляді клопотання слідчий суддя повинен акцентувати на таких обставинах: законність ініціювання НСРД; процесуальна необхідність проведення НСРД; гарантії невторчання у приватне життя інших осіб, які проживають з особою, щодо якої буде проводитись така НСРД, як проникнення і обстеження житла та іншого володіння особи; збалансованість обсягу проведення НСРД з урахуванням вчиненого і можливість використання інших доказів; впевненість у тому, що інформація буде отримана від конкретної особи.

Оцінка суддею обґрунтованості проведення слідчої дії, про яку в своєму поданні клопоче слідчий, потребує особливої виваженості, ретельного врахування значного обсягу інформації, частина якої має вірогідний характер, а також обстановки, у якій діє слідчий на певному етапі розслідування. Від

правильного встановлення судом наявності підстав для проведення певних слідчих дій часто залежить результат вирішення справи¹.

Клопотання слідчого або прокурора повинне відповідати вимогам ч. 2 ст. 248 КПК. У ньому зазначаються:

- найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;
- короткий виклад обставин злочину, у зв'язку з розслідуванням якого подається клопотання;
- правова кваліфікація злочину із зазначенням статті (частини статті) КК України;
- відомості про особу (осіб), місце або річ, щодо яких необхідно провести НСРД;
- обставини, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні злочину;
- вид НСРД та обґрунтування строку її проведення;
- обґрунтування неможливості отримання відомостей про злочин та особу, яка його вчинила, в іншій спосіб;
- відомості залежно від виду НСРД про ідентифікаційні ознаки, які дозволять унікально ідентифікувати абонента спостереження, телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання тощо;
- обґрунтування можливості отримання під час проведення НСРД доказів, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які його вчинили.

До клопотання слідчого, прокурора додається витяг з ЄРДР щодо кримінального провадження, у рамках якого подається клопотання. Слідчий суддя постановляє ухвалу про дозвіл на проведення НСРД, якщо прокурор, слідчий доведе наявність достатніх підстав вважати, що – найголовніше – було вчинено злочин відповідної тяжкості (пункт 1 ч. 3 ст. 248 КПК).

Слід розуміти, що правова кваліфікація злочину із зазначенням статті (частини статті) КК відповідає тяжкому або особливо тяжкому злочину (тяжкі – ч. 4 ст. 12 КК України, особливо тяжкі – ч. 5 ст. 12 КК України). Під час проведення НСРД можуть бути отримані докази, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які вчинили злочин (пункт 2 ч. 3 ст. 248 КПК). Зокрема, повинні зазначатися цілі (кілька або одна), що переслідуються в ході процесу (ч. 1 ст. 267 КПК).

Здійснення інших заходів, не передбачених ч. 1 ст. 267 КПК, забороняється. Слідчий суддя повинен бути досвідченою в галузі криміналістики людиною для того, щоб повністю розуміти суть криміналістичних методів, можливості оперативно-криміналістичної техніки та методик їх застосування.

¹ Див.: Чорнобук В.І. Законність та обґрунтованість процесуальних рішень судді в порядку судового контролю у досудових стадіях кримінального процесу: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. – Одеса, 2007. – 21 с.

Законодавець передбачив не тільки загальні положення щодо процесуальних обов'язків при розгляді клопотань слідчого та прокурора (ст.ст. 248–250), а й конкретизував ці обов'язки при розгляді окремих видів НСРД. Так, при знятті інформації з транспортних телекомунікаційних мереж в ухвалі слідчого судді про дозвіл на втручання у приватне спілкування додатково повинні бути зазначені ідентифікаційні ознаки, які дозволять унікально ідентифікувати абонента спостереження, транспортну телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання, на якому може здійснюватися втручання у приватне спілкування (ч. 2 ст. 263 КПК). Такі самі вимоги обов'язкові при знятті інформації з електронних інформаційних систем (ч. 3 ст. 264 КПК), установленні місцезнаходження радіоелектронного засобу (ч. 3 ст. 268 КПК). А в ухвалі при негласному отриманні зразків, необхідних для порівняльного дослідження, додатково зазначаються відомості про конкретні зразки, що їх планується отримати (ч. 3 ст. 274 КПК). З'ясовуючи відомості про особу (осіб), місце або річ, щодо яких необхідно провести НСРД (пункт 3 ч. 4 ст. 248 КПК), слідчий суддя повинен враховувати, що втручання у приватне спілкування захисника, священнослужителя з підозрюваним, обвинуваченим, засудженим, виправданим заборонене (ч. 5 ст. 258 КПК). А при проведенні НСРД щодо народних депутатів, суддів, дипломатів та дипломатичних установ слід враховувати вимоги норм спеціальних законів. Так, НСРД щодо судді та народного депутата можна провести тільки за погодженням з Генеральним прокурором України, його заступниками, а щодо дипломатів та дипломатичних представництв необхідно керуватися відповідними статтями глави 41 КПК та нормами міжнародного права.

Одним з важливих моментів є врахування слідчим суддею конституційного права особи на свободу від самовикриття, викриття членів її сім'ї чи близьких родичів у кримінальному процесі. Проведення НСРД як щодо конкретної особи за відсутності «підстав підозрювати особу у вчиненні злочину» (пункт 5 ч. 2 ст. 248), так і щодо її рідних і членів сім'ї для отримання необхідних відомостей про злочин та особу неприпустиме. Йдеться про ті випадки, коли передбачається отримання інформації для викриття особи.

У ч. 3 ст. 248 КПК зазначаються підстави, які слідчий і прокурор повинні довести при розгляді клопотання. По-перше, вчинений злочин має бути відповідної тяжкості. По-друге, під час проведення НСРД можуть бути отримані докази, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які вчинили злочин. Враховуючи, що до клопотання додається лише витяг з ЄРДР щодо кримінального провадження (ч. 2 ст. 248 КПК), слідчий суддя за необхідності може отримати доступ до всіх матеріалів провадження, в тому числі до результатів попередніх НСРД.

Слідчий суддя повинен бути вимогливим до змісту клопотання прокурора і слідчого та у випадку його невідповідності вимогам ч. 2 ст. 248 КПК відмовити в наданні дозволу на проведення НСРД. Ухвала слідчого судді про відмову в наданні дозволу оскарженню не підлягає.

Підбиваючи підсумки, можна дійти висновку, що порядок призначення слідчих суддів апеляційного суду, їх повноваження, обсяг НСРД, що вимагають їх санкції, потребують більш детального законодавчого врегулювання.

ТАГИЄВ С. Процесуальні дії слідчого судді при наданні дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Стаття присвячена вивченню проблемних питань практичної діяльності слідчого судді при наданні дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Автором проаналізовано порядок призначення слідчих суддів апеляційного суду, їх повноваження, обсяг негласних слідчих (розшукових) дій, що потребують їх санкції, а також наведено власні міркування та пропозиції щодо удосконалення норм чинного кримінального процесуального законодавства.

Ключові слова: слідчий суддя, слідчі (розшукові) дії, апеляційний суд, доказування, судовий контроль.

ТАГИЕВ С. Процессуальные действия следственного судьи при предоставлении разрешения на проведение негласных следственных (розыскных) действий.

Статья посвящена изучению проблемных вопросов практической деятельности следственного судьи при предоставлении разрешения на проведение негласных следственных (розыскных) действий. Автором проанализированы порядок назначения следственных судей апелляционного суда, их полномочия, объем негласных следственных (розыскных) действий, требующих их санкции, а также приведены собственные соображения и предложения по совершенствованию норм действующего уголовного процессуального законодательства.

Ключевые слова: следственный судья, следственные (розыскные) действия, апелляционный суд, доказывание, судебный контроль.

TAGIEV S. Legal proceedings of investigating judge in granting permission to conduct undercover investigative (investigative) actions.

This article analyzes the practice of investigating judge in granting the permission to conduct undercover investigative (detective) action. Author analyzes procedure of appointment the investigating judge appellate court, their powers, format of undercover investigative (detective) actions, that need sanctions. Author gives his arguments and suggestions for improvement of current criminal procedural law.

Key words: investigating judge, the investigating (detective) actions, Court of Appeal, proving, judicial control.